

editorial

carpeta

Un xicotet informe des dels marges, perquè és ací on viu l'ànima

Loris Viviani, IPFee • 5

Promoure, promocionar i crear metodologies novadores en la formació de persones adultes

Clara Arbiol González, Universitat de València • 17

Formació de persones adultes, multiculturalitats i processos d'inclusió

Jordi Vallespir, Universitat de les Illes Balears • 25

contínua

Vigència i vigor de l'educació popular en els inicis del segle XXI

Alfonso Torres Carrillo, Universitat Pedagògica Nacional, Bogotà • 41

persones, territoris i experiències

La dinamització del català a dos centres d'adults de Mallorca

M. Antònia Font, CEPA La Balanguera de Palma • 49

Projecte Elcádiz: una eina per a l'alfabetització

Anna Giner González i Matilde González Ibáñez • 58

El valor de les paraules: reflexions i accions en els processos d'alfabetització en la formació de persones adultes

Pascual Múrcia Ortiz, FPA; TAREPA-PV • 62

El record social i la formació de persones adultes, una aposta urgent

Luz Maceira Ochoa • 70

investigació

Subjectes i poders universitaris. conflicte, avenir i autoafirmació de la Universitat

Marco A. Jiménez i Ana María Vall Vázquez • 81

arxiu

dialògica

CFA Palau de Mar: l'evolució d'un projecte

Joan Padrós Rodríguez, Montse Abelló Güell, M. Àngels Araujo Alvarez,

CFA Palau de Mar • 109

fotografia

Certamen literari FPA 2003 Almussafes • 121

llibres

El pensament de l'experiència

Anna Rosa Butarelli i Federica Giardini • 123

Sumari

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i concursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugua requerir major informació.

Formació de persones adultes, multiculturalitats i processos d'inclusió

Jordi Vallespir, Universitat de les Illes Balears

Tot partint d'un interès i una sensibilitat creixents de l'Administració educativa de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (CAIB) respecte de l'Educació de les Persones Adultes (EPA), i de manera més específica respecte de la formació dels professionals que treballen en els centres, l'any 2017 la Conselleria d'Educació organitzà dues Jornades de reflexió i debat participatiu sobre la temàtica, amb la intenció de realitzar una anàlisi de la realitat i de recollir propostes cap al futur.

Emmarcat dins aquest context, la present contribució se centrarà en l'anàlisi de la situació de l'EPA a la CAIB, en base a les aportacions recollides en els dos documents resultants de les Jornades, des de la perspectiva inclusiva pel que fa a l'atenció a la diversitat de l'alumnat, particularment l'immigrant, cada cop més present dins les aules segons es desprèn de les dades recollides.

Així mateix, en una primera part, s'exposaran les bases i les característiques de l'EPA a les Illes, tot revisant la normativa vigent, així com l'oferta formativa, l'estructura i la ubicació geogràfica dels centres. També s'exposaran algunes dades respecte a la matrícula de l'alumnat, fent especial esment a la població immigrant.

En una segona part s'analitzarà la documentació sorgida de les esmentades Jornades de reflexió distingint, per una banda, les necessitats percebudes pels docents participants i, per l'altra, les propostes d'actuació i millora, sobretot les relacionades amb l'àmbit de la dinamització comunitària, la inclusió i la cohesió social.

Tant en la normativa vigent com en la que s'està treballant en aquests moments, s'esmenta de forma recorrent el concepte d'educació inclusiva. També s'hi al·ludeix repetides vegades en les aportacions del professorat i dels agents implicats en la gestió i la formació de les persones adultes. Aquest és el camí que s'hauria de seguir, donada la diversitat cultural de l'alumnat. En aquest sentit, i com a darrera part d'aquesta contribució i a mode de conclusions, es pren part per la inclusió i, entre d'altres propostes de millora, s'avança una iniciativa consistent en el disseny i aplicació d'un instrument d'avaluació, elaborat ad hoc, per a valorar l'atenció a la diversitat cultural i mesurar el nivell d'inclusivitat existent a les aules d'EPA de les Illes Balears.

1. Bases i característiques de l'EPA a les Illes Balears

L'objectiu de l'educació de persones adultes (EPA) és el d'oferir a totes les persones majors de 18 anys la possibilitat d'adquirir, actualitzar, completar o ampliar els seus coneixements i les seves aptituds personals i professionals. També s'han d'incloure en aquest grup els menors d'edat majors de 16 anys que es trobin en algun dels supòsits següents: tenir un contracte laboral que no li permeti l'assistència a un centre ordinari, ser un esportista d'alt nivell o estar internat en un centre especial per disposició judicial. De fet, la UNESCO (2006) l'aborda com un procés de caire multidisciplinari orientat a afavorir l'educació permanent per a tot-

hom i l'aprenentatge eficaç al llarg de tota la vida. Així, pretén l'adquisició de coneixements que permetin millorar la qualificació professional i l'assoliment d'actituds i aptituds cíviques, socials, morals i culturals –avui dia es parla de competències– per al desenvolupament de responsabilitats i per al progrés en totes les esferes.

Tot tenint ben present aquest objectiu, i tal i com succeeix a la resta de Comunitats Autònomes, a les Illes Balears, els Centres d'Educació de Persones Adultes (CEPA) imparteixen la seva oferta formativa articulada a partir del Projecte Educatiu de Centre (PEC) que és l'instrument de planificació del centre on s'hi exposen les finalitats educatives consensuades per la comunitat educativa i que s'empra com a referent pel conjunt d'activitats que s'hi desenvolupen. Precisament, a les Illes Balears, la concreció i desplegament del PEC dels CEPA s'elabora de forma anàloga als centres d'educació secundària, segons es determina a les Instruccions per a l'organització i el funcionament dels CEPA per al curs 2017-2018 (Conselleria d'Educació i Universitat, 2017c).

Cal destacar, d'altra banda, que els CEPA elaboren i aproven el PEC d'acord amb el guió orientatiu que es troba publicat a la web del Departament d'Inspecció Educativa (DIE). Aquest guió concreta i actualitza els articles del Decret 120/2002, de 27 de setembre, pel qual s'aprova el reglament orgànic dels Instituts d'Educació Secundària, referits a aquest document institucional del centre. Així, en aquest índex orientatiu, s'hi inclouen propostes relacionades a aspectes relatius a:

- Característiques de l'entorn i trets d'identitat
- Valors i objectius educatius. Prioritats d'actuació
- Principis i criteris bàsics referits a la intervenció educativa, l'orientació i l'avaluació
- Objectius del centre amb la finalitat d'aconseguir l'educació en la diversitat
- Tractament transversal de l'educació en valors
- Estructura organitzativa del centre
- Coordinació amb serveis i institucions

A més, s'estableix que es tinguin en compte mesures de difusió i mecanismes de seguiment del PEC, així com també mecanismes i indicadors d'avaluació per garantir la millora contínua.

Finalment, s'hi assenyalen els documents que en formen part: Concreció Curricular (CC); Reglament d'Organització i Funcionament (ROF); Pla de Convivència; Pla d'Acció Tutorial (PAT); Projecte Lingüístic de Centre (PLC); Pla d'Atenció a la Diversitat (PAD) del qual en formen part el Pla d'Atenció Lingüística i Cultural (PALIC) i els Programes de Millora de l'Aprenentatge i el Rendiment (PMAR).

D'aquests documents, d'acord amb la temàtica que ens ocupa, cal posar especial atenció en el PALIC que recull els elements de planificació perquè l'alumnat d'incorporació tardana adquireixi la competència lingüística de la llengua catalana (i castella-

na, si és el cas), i conegui el vocabulari bàsic de matemàtiques, del coneixement social i natural, així com també les característiques culturals, lingüístiques i històriques de les Illes Balears. Però, sobretot, s'ha de fer referència al PAD el qual té com a finalitat adequar la intervenció educativa a les característiques i necessitats de tot l'alumnat.

2. Estructura i ubicació geogràfica dels centres a la CAIB

El nombre total de centres educatius de persones adultes de Mallorca és de catorze, cinc dels quals es troben a Palma (Conselleria d'Educació i Universitat, 2017d). Així mateix, cal esmentar que, dependents d'aquests centres, hi ha una sèrie d'Aules on s'imparteixen alguns ensenyaments (una vintena aproximadament), dos Instituts d'Educació Secundària (IES) i quatre centres privats (vegi's la Figura 1 amb la distribució d'aquests).

A Menorca hi ha un CEPA a Maó i un altre a Ciutadella. També cal referenciar un IES a Maó i set Aules repartides en altres poblacions de l'illa.

Finalment, a Eivissa es localitzen també dos CEPA: un a la ciutat d'Eivissa i un altre a Sant Antoni de Portmany; havent-hi a més tres Aules, una a Santa Eulàlia, una al Centre Penitenciari i una altra a Formentera.

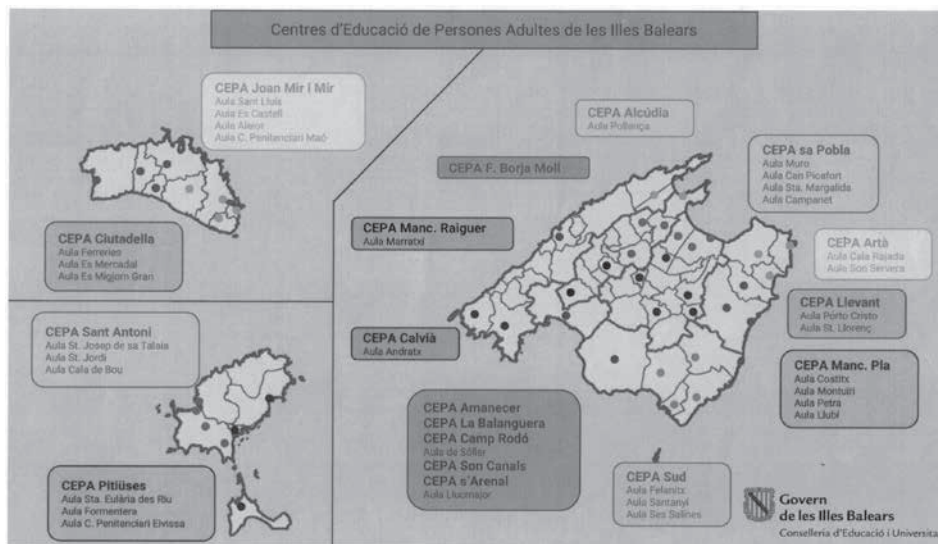

Figura 1. Mapa dels CEPA de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Font: Conselleria d'Educació i Universitat (2017d).

Pel que fa a l'organització de les aules externes, aquestes depenen de l'equip directiu del centre al qual estan adscrites, encara que compten amb un coordinador

que n'organitza l'oferta educativa. L'alumnat matriculat en aquestes aules és, a tots el efectes, alumnat dels CEPA, encara que la matrícula d'aquests estudiants es comptabilitza a part. Així mateix, l'emissió dels corresponents certificats i titulacions és competència de l'equip directiu del centre de referència al qual pertanyen.

3. L'oferta formativa dels CEPA de la CAIB

Normativament, l'oferta formativa que es pot impartir als CEPA de les Illes Balears es regeix per l'*Ordre de la consellera d'Educació i Cultura de 27 de juliol de 2009 per la qual es regula l'oferta formativa que es pot impartir en els CEPA que depenen de la Conselleria d'Educació i Cultura de les Illes Balears*.

A grans trets, la tipologia dels ensenyaments que s'imparteixen es pot sintetitzar en tres grans blocs (Conselleria d'Educació i Universitat, 2017):

- a. L'oferta relacionada amb la formació bàsica i els ensenyaments formals.
- b. L'oferta relacionada amb els ensenyaments no formals.
- c. L'oferta de programes específics d'orientació, formació professional, promoció i dinamització.

Així, queda establert per l'Ordre ja esmentada que els CEPA han d'impartir els ensenyaments formals següents: per una part, el que es considera formació bàsica, que inclou els ensenyaments inicials i els ensenyaments secundaris conduents a la titulació de graduat en educació secundària obligatòria. I per una altra part, la formació post-obligatòria, en la qual hi ha els cicles formatius de grau mitjà de formació professional i els mòduls monogràfics o agrupacions modulars de cicles formatius de formació professional del sistema educatiu.

Cal destacar, a més, que els ensenyaments inicials de la formació bàsica que s'imparteixen en els CEPA de les Illes Balears s'organitzen en tres nivells: alfabetització o nivell 1, consolidació o nivell 2 i preparatori o nivell 3. Aquest darrer curs s'adreça específicament a les persones que volen obtenir la titulació de graduat en educació secundària obligatòria.

D'altra banda, els ensenyaments secundaris per a persones adultes conduents a l'obtenció de la titulació d'educació secundària obligatòria s'organitzen en dos nivells, cadascun dels quals està format per dos mòduls quadrimestrals de 20 hores setmanals respectivament.

Igualment, també es poden oferir cursos d'acollida lingüística, només per a aquelles persones que no tenen una competència bàsica lingüística suficient per seguir una formació bàsica. El curs d'acollida lingüística dels ensenyaments inicials de la formació bàsica es pot oferir en llengua catalana o en llengua castellana, segons la necessitat formativa de la persona adulta. Això sí, el curs d'acollida lingüística de l'educació secundària per a persones adultes s'ha d'oferir en llengua catalana.

Respecte als ensenyaments no formals, els CEPA poden impartir els següents: preparació de proves lliures per a l'obtenció del títol de graduat en ESO o bé d'un títol de tècnic de formació professional corresponent a un cicle formatiu de grau mitjà; preparació de proves d'accés a cicles formatius de grau mitjà i de grau superior, així com de les proves d'accés a la universitat per a persones majors que compleixin el requisit d'edat; preparació de proves d'avaluació i certificació de coneixements de català; preparació de proves lliures per obtenir la certificació de nivell bàsic dels idiomes de l'Escola Oficial d'Idiomes i tecnologies de la informació i de la comunicació.

Finalment, s'ha de subratllar que a partir del curs 2014-2015 es revisa la classificació dels ensenyaments inclosos en els apartats formal i no formal, passant els ensenyaments de llengües per a immigrants a ser considerats de caràcter no formal.

Educació bàsica. Ensenyaments formals	Ensenyaments no formals	Ensenyaments de formació professional
<ul style="list-style-type: none"> • Ensenyaments inicials I, II i III • ESPA nivell 1 i 2 • Acolliment lingüístic 	<ul style="list-style-type: none"> • Accés a Cicles Formatius de Grau Superior • Accés UIB més grans de 25 i 45 anys • Mòduls genèrics • Castellà per a estrangers/Català A1 • Català (A2, B1, B2, C1, C2) • Idiomes estrangers (nivells 1, 2 i 3) • Tecnologies de la informació i la comunicació • Preparació de proves lliures de graduat en ESO • Preparació de proves d'accés a CF de GM 	<ul style="list-style-type: none"> • Cicles formatius • Mòduls monogràfics

Figura 2. Tipologies d'ensenyaments en els CEPA. Font: Consell Escolar de les Illes Balears (CEIB, 2018)

Cal insistir, finalment, que la recerca demostra la importància d'atendre les exigències formatives de la població immigrant per a la seva inserció social i professional (Fiorucci, 2014).

4. Alumnat matriculat als CEPA de la CAIB

Durant el present curs escolar (2017/2018) s'han comptabilitzat als CEPA de les Illes Balears –tot incloent-hi les Aules– 7.265 matrícules. Per gènere, el major nombre correspon a dones, amb un total de 4.470 matrícules. D'altra banda, el nombre de matrícules de persones estrangeres puja fins a 2.343 (vegi's Figura 3) el que ha suposat un increment del 16,28% respecte del curs anterior.

	Ensenyaments inicials	Grau Mitjà	ESPA	Mòduls
Homes	177	58	1041	1519
Dones	332	239	917	2982
Total	509	297	1958	4501
Immigrants	296	26	376	1641

Figura 3. Distribució de les matrícules per al curs 2017/18 als CEPA de la CAIB. Font: Conselleria d'Educació i Universitat (2018).

És convenient destacar, igualment, que respecte al total de matrícula del col·lectiu de persones immigrants existeix una diferència significativa pel que fa al tipus d'ensenyament: tot i que l'ordre de prioritats és el mateix que el de la població en general (majoritàriament la matrícula es concentra en els mòduls, seguida d'ESPA, els ensenyaments inicials i, finalment, el Grau Mitjà) els percentatges varien sensiblement: gairebé un 27% de la matrícula total es localitza a l'ESPA però, en el cas de la població immigrant, aquest percentatge baixa fins al 16% (vegi's Figura 4).

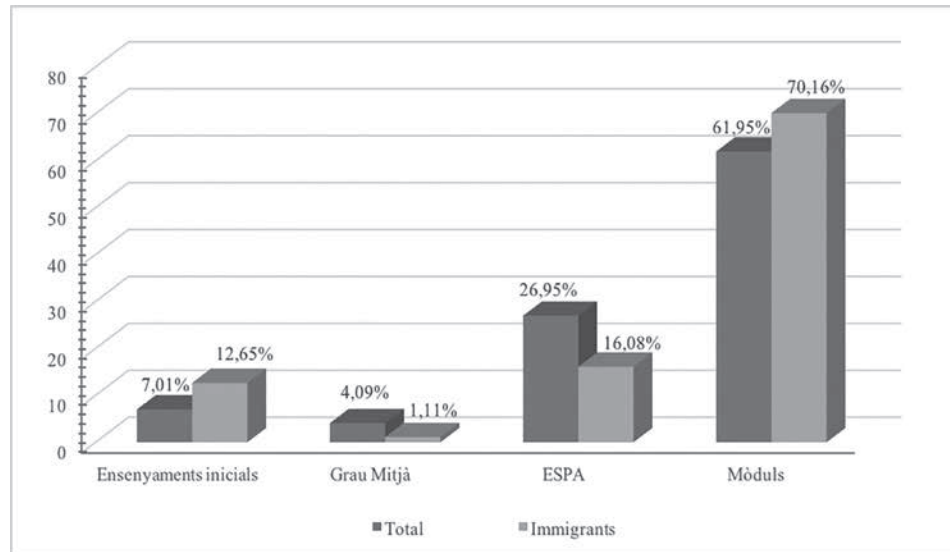

Figura 4. Percentatges de matrícula total i per col·lectiu immigrant en funció del tipus d'ensenyament.

De cara a la interpretació d'aquestes dades, cal apuntar, i és important significar-ho, que aquests nombres es corresponen a matrícules i no a persones, tenint

en compte que la major part de la gent es matricula a més d'un dels ensenyaments oferts, sobretot pel que fa a les matrícules en els Mòduls formatius.

Respecte a la distribució per Illes, com és lògic, és evident que la major part de matrícula correspon a Mallorca, amb 5361 matrícules durant el curs 2017/18, seguida de Menorca, amb 1011, Eivissa amb 868 i Formentera amb 25 (i remarcant que, en aquesta illa, no només s'ha donat la matrícula als ensenyaments inicials i als mòduls, i per tant no s'imparteix l'ESPA durant aquest curs, sinó que és l'única illa on es detecta un decreixement del nombre de matrícules respecte de l'any anterior).

Igualment, pel que fa a la matrícula del col·lectiu immigrant i fent una comparació entre el curs actual (2017/18) i l'anterior (2016/17) la distribució geogràfica també evidència diferències, donat que s'identifica un augment molt superior de la matrícula immigrant a Menorca (més del 41%) respecte de les altres Illes (vegi's Figura 5).

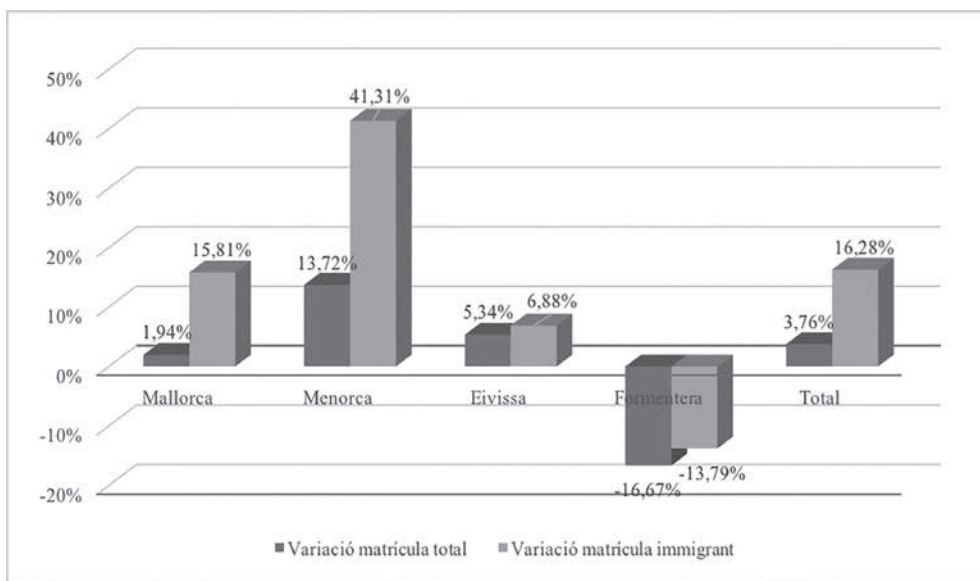

Figura 5. Diferència percentual entre els cursos 2016/17 i 17/18 respecte de la matrícula total i la matrícula immigrant.

Amb l'objectiu de clarificar i estructurar correctament la informació en funció de les diferents tipologies, als dos apartats següents es presenten les xifres corresponents als cursos 2015/2016 i 2016/2017, donat que s'ha optat per unes dades menys actuals però més fiables.

4.1. Matrícula respecte al tipus d'ensenyament i al tipus de centre

Tot i que comparant-ho amb el curs anterior hi hagué un lleu descens (vegi's Figura 6) durant el curs 2015/16 es comptabilitzaren un total de 7.723 matrícules als CEPA de la CAIB en els ensenyaments formals (això suposà un 52,9% del total). D'aquestes, la majoria es correspongué als ensenyaments d'educació secundària per a persones adultes en règim presencial (4.647 matrícules), seguides del curs de preparació per a les proves d'accés al Grau Superior (991). Igualment, es pot destacar que el nombre més baix de matrícules es correspon a la preparació de proves lliures de Secundària per a adults (només 10 matrícules) seguides de la preparació de les proves d'accés per a Grau Mitjà (23 en total).

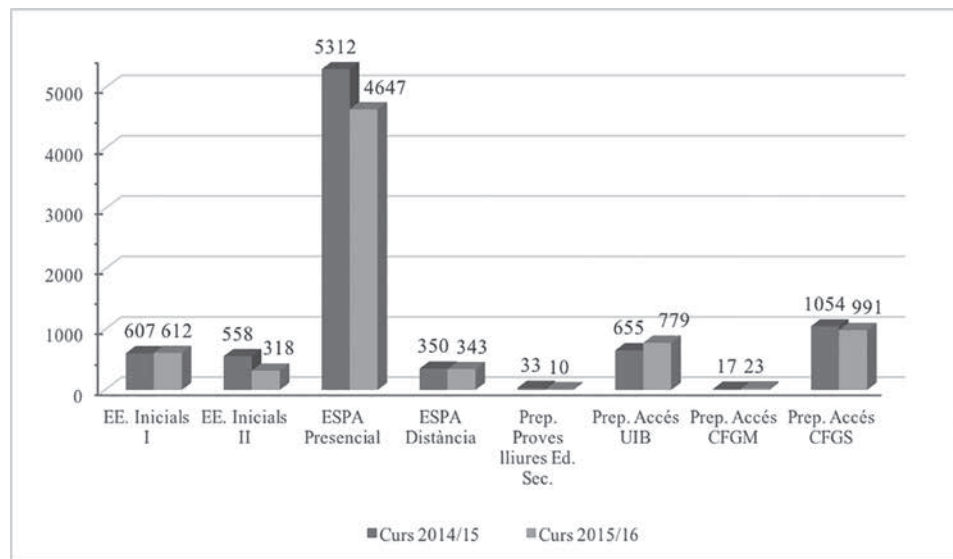

Figura 6. Nombre de matrícules per tipologies d'ensenyament per al curs 2014/15 i 2015/16. Font: CEIB, 2018

Respecte d'anys anteriors, es pot destacar que durant el curs 2014/2015, gran part de l'alumnat (54%) es matriculà en els anomenats ensenyaments formals, i d'aquests, la majoria (el 62%) a l'educació secundària per a persones adultes en règim presencial, seguit del curs de preparació de proves d'accés als cicles de grau superior, 1.054 (12,3%).

Pel que fa al tipus de centre cal apuntar que gairebé la totalitat de matrícules a EPA, durant el curs escolar 2015/2016, corresponien a l'ensenyament públic (99,7%). Cal indicar, així mateix, que tant a Menorca com a Eivissa i Formentera, no compten amb cap tipus d'oferta de tipus privat o privat/concertat.

4.2. Matrícula respecte a la població immigrant

Respecte al col·lectiu immigrant, no resulta gens senzill presentar unes dades de matrícula fiables que continguin aquesta variable degut, fonamentalment, a l'alta variabilitat de matrícules durant el curs; i encara esdevé més difícil si es vol diferenciar pel tipus d'ensenyament en el qual es matriculen. Donada aquesta circumstància, per concretar dades i per tal d'abordar aquest tipus d'anàlisi, esdevé més recomanable i il·lustratiu focalitzar l'atenció en la realitat d'un municipi i d'un CEPA concrets que compta, a més a més, amb unes característiques particulars pel que fa a la població immigrant.

Així, i encara que sigui a tall d'exemple, s'aporten una sèrie de dades d'un CEPA d'un municipi de l'interior de l'illa de Mallorca amb unes determinades característiques sociodemogràfiques, en el qual la immigració magribina hi té un pes considerable.

La matrícula a l'ESPA d'aquest municipi, en la modalitat presencial, durant el present curs escolar (2017-2018), és de 121 alumnes, dels quals 35 són estrangers (23 homes i 12 dones). Crida l'atenció el fet que la immensa majoria són de procedència llatinoamericana, en concret provenen de 25 països tan diversos com són Xile, Argentina, Bolívia, Colòmbia, Veneçuela...

Si ens atenem a l'alumnat matriculat a la matèria "Llengua espanyola per a immigrants", el perfil de l'alumnat canvia de forma molt accentuada. El grup més nombrós és el marroquí la suma del qual puja fins a 33 de les 60 matrícules. Es pot afegir que, en aquest tipus de formació, el número de dones (35) és sensiblement superior al d'homes (25).

Finalment, les matrícules per als ensenyaments de persones adultes de caràcter no formal ascendeix fins a 432, gairebé la meitat de les quals (189) són estrangeres (vegi's Figura 7). En aquests tipus d'ensenyaments s'hi concentra un major nombre de matrícules i destaca, un altre cop, l'alumnat marroquí entre altres procedents d'una gran quantitat de llocs.

Nacionalitat	Nº	Nacionalitat	Nº
Argentina	1	Marroc	149
Brasil	4	Polònia	2
Bulgària	4	República Dominicana	1
Costa d'Ivori	1	Romania	5
Equador	2	Senegal	8
França	2	Suïssa	1
Gàmbia	1	Veneçuela	5
Itàlia	1	Xina	1
Mali	1	TOTAL	189

Figura 7. Nombre de matrícules d'ensenyaments no formals per nacionalitats.

5. Anàlisi de les necessitats de l'Educació de Persones Adultes a la CAIB

En base a les aportacions realitzades en una Jornada de debat pedagògic i de reflexió participativa, el passat mes de juny, en la qual hi participaren una cinquantena de professionals de l'educació de persones adultes, a continuació es fa una síntesi de les necessitats detectades pels mateixos docents dels CEPA. Lògicament, en aquest treball s'incideix de forma més puntual en el que fa referència a l'entorn social i cultural per a relacionar-ho de forma més escaient amb les multiculturalitats presents dins i fora de les aules. Les aportacions giren entorn de quatre eixos:

- a. Respecte a l'alumnat, una primera evidència exposada pel professorat és que hi ha una gran diversitat i heterogeneïtat d'estudiants amb dos perfils majoritaris: joves de 28 a 25 anys que reprenen els estudis que abandonaren en el seu moment i un segon grup, de més edat, sense estudis. Als CEPA hi assisteix, igualment, un bon nombre d'immigrants amb poca formació o amb problemes de reconeixement i convalidació dels estudis. Globalment, es pot afirmar que hi ha un elevat percentatge d'absentisme i també d'abandonament, sobretot a l'ESPA i als cursos formatius de Grau mitjà. Les causes principals són la manca d'hàbits d'estudi i les dificultats de conciliació entre el món laboral, l'acadèmic i el familiar, especialment per aquells que han fet part de la seva formació bàsica a altres països, amb sistemes educatius molt diferents. De fet, l'alumnat es topa amb múltiples dificultats i barreres per a l'aprenentatge, a més d'una manca de motivació, que comporta un elevat nombre de fracassos. Finalment, i respecte al tipus d'alumnat matriculat als ensenyaments no formals i informals, hi solen participar sobretot dones i persones immigrants.
- b. Pel que fa al professorat, aquest incideix repetides vegades en la manca de formació específica per treballar amb persones adultes. A més a més, hi ha força dificultats i problemes per a la formació contínua. La formació inicial és molt variada i el perfil del professorat, molts de cops, no és el més adient respecte a la diversitat d'alumnat que assisteix als centres. El professorat participant a la Jornada considera que és necessari formar el futur professorat dels CEPA, tant pel que fa a la formació bàsica específica com als cursos d'especialització i als Màsters per al professorat de persones adultes en actiu. Altrament, es constata que hi ha poca estabilitat del professorat en els centres, la qual cosa comporta una manca de cultura de centre i de treball en equip. Els resultats tampoc són gaire satisfactoris ja que hi ha una baixa proporció d'alumnat que es titula i un elevat índex d'abandonament, com ja s'ha indicat. Tot junt comporta una certa desmotivació per part del professorat que, alhora, no s'implica en la dinamització del centre.
- c. Si ens atenem als centres, s'evidència l'existència d'una gran diversitat de centres i també de recursos amb què compten. No es disposa de personal d'ori-

entació i suport a tots els centres que contribueixi a facilitar l'aprenentatge de l'alumnat amb dificultats. Es detecta, igualment, un dèficit d'infraestructures i d'instal·lacions, i el fet que hi participin institucions diverses dificulta qualsevol tipus d'inversió i modernització. Així mateix, el professorat comenta que hi ha una manca de materials didàctics adaptats a les característiques de l'alumnat.

- d. Finalment, s'exposen una sèrie de comentaris relacionats amb l'entorn dels CEPA. Es considera que és molt baix el reconeixement per part de l'administració educativa, i d'altres organismes relacionats (administracions locals, conselleries, entitats cíviques...), de la funció i la tasca desenvolupada pels CEPA; en definitiva, que hi ha poca visibilitat i manco projecció social d'aquests centres. Per un altre costat, la coordinació amb els centres de secundària és mínima (o inexistent en alguns casos) i encara és menor la relació amb l'entorn social en el qual estan ubicats els centres.

Una vegada contextualitzades les necessitats identificades, s'apunten una sèrie de propostes i mesures per a millorar la situació i fer front a les mancances detectades. Cal afegir que, la majoria d'elles, es plantegen de forma excessivament puntual i, a més, es fa un repartiment de responsabilitats entre distintes administracions i entitats que desdiu del que hauria de ser un plantejament de la intervenció socio-educativa que, des d'una perspectiva inclusiva que permetés de treballar la diversitat dins (i fora) de les aules, hauria de ser conjunta i coordinada.

Respecte al tema que ens ocupa, l'atenció a la diversitat cultural, se sol·licita a l'administració educativa una anàlisi acurada de les mancances en els centres respecte a l'esmentada atenció a la diversitat i es demana que s'atenguin les demandes del professorat, sobretot millorant les ràtios, bàsicament a principi de curs i quan a l'aula hi ha alumnat amb dificultats per organitzar els seus aprenentatges de forma autònoma. Per aquest motiu caldria augmentar els recursos humans per a poder mantenir l'oferta formativa dels centres. Es demana, de fet, una remodelació dels CEPA.

Així mateix, es fan tot un seguit de propostes, com és ara, la creació d'un pla d'atenció a la diversitat, el disseny d'un pla d'acollida per a l'alumnat nouvingut, la dotació als CEPA de personal preparat per atendre la diversitat, l'elaboració d'un pla d'inserció social dels immigrants, entre d'altres.

Com ja s'ha indicat, el passat mes de novembre (2017), es realitzà una segona Jornada de debat (*L'educació permanent centrada en les persones adultes*) en la qual hi participaren representants dels CEPA, d'ajuntaments, de consells insulars i d'organismes diversos que organitzen activitats de formació. Es debateren els següents grans temes: l'oferta dels centres d'adults, l'adaptació als perfils de la realitat social de l'alumnat, les noves metodologies d'ensenyament, la dinamització comunitària, la interculturalitat i els processos d'avaluació.

Concretament, pel que fa a l'atenció a les multiculturalitats, i des d'una perspectiva intercultural i inclusiva, es proposà dissenyar un pla territorial i d'acció social, posant a l'abast de les persones interessades activitats per promoure l'intercanvi cultural i per difondre les possibilitats educatives de l'entorn. En aquesta línia, es considerarà necessari adaptar l'oferta i els recursos en funció de les necessitats detectades i utilitzar eines cooperatives per facilitar la col·laboració i la inserció social.

6. La inclusió com a punt de referència dels CEPA a la CAIB

Les característiques dels CEPA de les Illes Balears (normativa, estructura, professionals, alumnat, context...) i les seves necessitats exigeixen i reclamen un abordament de la diversitat des d'una perspectiva inclusiva per a donar resposta als reptes socials i educatius derivats de la diversitat i, en concret, de la multiculturalitat. L'educació intercultural i la inclusió estan estretament lligades i haurien de guiar tota pràctica educativa (Arroyo, 2013). De fet, els CEPA són un lloc propici per a treballar en aquesta línia de foment d'una societat crítica i d'una cultura participativa i de consolidació d'un teixit associatiu que permeti l'empoderament de la població adulta interessada i preocupada per promoure un canvi social des de la base.

Una de les principals necessitats detectades des dels propis CEPA ha estat la manca de relació entre els centres i el seu entorn quan, de fet, un centre (entès en un sentin ampli) inclusiu requereix estar en contextos, en comunitats, en entorns implicats (Carbonell, 2000). En particular, dues característiques bàsiques dels centres inclusius, per a implementar correctament polítiques d'acollida i d'integració, són l'educació per l'equitat i l'educació per al respecte a la diversitat. L'equitat s'ha d'entendre com a absència de discriminació; la cultura que discrimina i la lògica que la sustenta s'hauria de considerar com una pràctica de violència (Gallardo & Ruiz, 2009). Així, la base de l'educació inclusiva és el respecte incondicional a la diferència i el reconeixement de la dignitat de l'altre, l'adhesió en la vida quotidiana del centre a l'article primer de la Declaració dels Drets Humans ("Tots els éssers humans neixen lliures i iguals en dignitat i drets") i qualsevol tipus d'iniciativa anomenada intercultural que no parteixi d'aquesta premissa pot derivar, sense proposar-s'ho, cap a actituds racistes (Carbonell, 2000). Cal recordar, com explica Pujolàs (2010), que no és inclusió tot el que es diu que ho és.

Per tant, una vegada considerada la realitat de les Illes i les seves particularitats pel que fa a l'EPA, i tot partint d'aquesta perspectiva inclusiva, la qual hauria d'estar en la base de qualsevol actuació, la nostra proposta de millora més immediata es fonamenta sobre dos eixos vertebradors:

- a. **AVALUACIÓ.** Cal apostar per l'elaboració i la implementació d'un sistema d'avaluació que permeti la identificació del grau o nivell d'inclusió de les polítiques i les pràctiques quotidianes als CEPA en funció del seu context i ca-

racterístiques particulars. Igualment, s'ha de tenir ben present que, tot i que aquest eix es presenti com a referent inicial per a la implementació de qual-sevol tipus de proposta, s'entén aquesta avaluació com a part d'un procés cíclic de recerca-acció.

En aquest sentit, a les Illes Balears ja s'ha començat a treballar en aquesta línia i actualment s'està realitzant la prova pilot d'un instrument elaborat a partir de l'*Index for Inclusion* de Booth & Ainscow (2000) per tal de disposar d'una eina de mesura i valoració del grau o nivell d'inclusió als CEPA. De fet, aquest instrument, consistent en un qüestionari adreçat als equips directius dels centres, aborda les tres dimensions ja contemplades pels autors indicats: cultures, polítiques i pràctiques inclusives.

- b. INTERVENCIÓ. Una vegada identificades les necessitats, les propostes d'intervenció s'han d'orientar cap al disseny i millora de:
- Una normativa pròpia per a l'EPA, deslligada de l'educació secundària, que defineixi tant el currículum com l'oferta formativa per adaptar-se a les necessitats i demandes de l'alumnat dels CEPA.
  - Dotació dels mitjans suficients per atendre les mancances fins ara detectades a tots els nivells: d'una banda, pel que fa a infraestructures i recursos materials; per una altra, pel que respecta a la introducció de noves figures professionals en els CEPA, com són els educadors socials, mediadors culturals, treballadors socials... amb la finalitat de treballar pel reconeixement i el respecte de la diversitat cultural i facilitar les relacions amb el context social i cultural més proper.
  - Relacions amb l'entorn: no serà suficient només amb la tasca dels nous professionals dins els centres per potenciar les relacions amb el context dels CEPA. Caldrà establir una xarxa que integri les entitats, institucions i associacions existents a la zona —sobretot les dels propis immigrants— i que treballin conjuntament amb els CEPA per obrir les portes dels centres a la realitat social i cultural que els envolta (Generalitat de Catalunya, 2014).
  - Esment especial es mereix el tema de la formació inicial i permanent dels professionals que treballen als CEPA. No només es tracta d'una demanda expressada pels propis docents, sinó exigida per la realitat social, especialment en el context de la diversitat cultural present a la nostra societat. En aquest sentit, per garantir un perfil adequat dels professionals docents, l'administració educativa ha de valorar la creació de convocatòries específiques per ser professors dels centres d'educació de persones adultes.

Només amb una sensibilitat renovada cap a les necessitats socials, culturals i educatives de les persones adultes i un compromís ferm de la comunitat es podrà

configurar una EPA dialògica amb la realitat social diversa marcada per la multiculturalitat i posar els fonaments de la societat dinàmica i canviant que dia a dia s'està construint. La funció dels CEPA en aquesta labor per a la inclusió és, sens dubte, fonamental i imprescindible en molts d'aspectes. Per una part, proporcionant les competències necessàries per a l'accés a l'ocupació a tota la població, especialment als nouvinguts. I, per una altra, facilitant les relacions entre persones pertanyents a diferents cultures, la qual cosa ajuda a trencar estereotips i propiciar la interculturalitat. Els CEPA, en definitiva, són el lloc idoni per a educar per a la participació social, responsable i crítica, per a la consecució de la ciutadania, en el ple sentit de la paraula.

Referències bibliogràfiques

- ARROYO, M.J. (2013). La educación intercultural: un camino hacia la inclusión educativa. *Revista de Educación Inclusiva*, vol. 6 (2), 144-159
- BOOTH, T. & AINSCOW, M. (2000). *Guía para la evaluación y mejora de la educación inclusiva*. Santiago: Unesco.
- CARBONELL, F. (2000). Decálogo para una educación intercultural. Barcelona: *Cuadernos de Pedagogía*, 290, 90-94.
- CONSELL ESCOLAR DE LES ILLES BALEARS (2018). *Informe del sistema educatiu de les Illes Balears. Curs 2015-2016*. Palma: CEIB.
- CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I UNIVERSITAT (2017a). *Jornades de reflexió participativa. Nous reptes per a l'educació de les persones adultes en el segle XXI*. Palma: Direcció General de Formació Professional i Formació del Professorat.
- CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I UNIVERSITAT (2017b). *L'educació permanent centrada en les persones adultes. Nous reptes, nous camins*. Palma: Direcció General de Formació Professional i Formació del Professorat.
- CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I UNIVERSITAT (2017c). *Instruccions per a l'organització i el funcionament dels centres d'educació de persones adultes per al curs 2017-2018*. Palma: Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres. Recuperat de: http://www.caib.es/sites/instruccions201617/ca/educacia_secundaria_i_educacia_per_adults/archivopub.do?ctrl=MCRST4905ZI233522&id=233522
- CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I UNIVERSITAT (2017d). *Oferta formativa dels CEPA per al curs 2017-2018*. Recuperat de <http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=3006804&coduo=178702&lang=ca>
- CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I UNIVERSITAT (2018). *GESTIB. Dades de matrícula per al curs 2017-2018 als CEPA de la CAIB*. Recuperat de <https://www3.caib.es/xestib/xestib/menu/iniciGestio>
- CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I UNIVERSITAT (2009). *Ordre de la consellera d'Educació i Cultura de 27 de juliol de 2009 per la qual es regula l'oferta formativa que es pot impartir en els CEPA que depenen de la Conselleria d'Educació i Cultura de les*

- Illes Balears*. Recuperat de <http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?lang=ca&codi=947278&estmat=5530&coduo=1>
- DECRET 120/2002, de 27 de setembre, pel qual s'aprova el reglament orgànic dels instituts d'educació secundària (BOIB 5/10/2002 núm. 120). Recuperat de <http://die.caib.es/normativa/html/220/070.html>
- FIORUCCI, M. (2014). Les necessitats formativo-culturals dels immigrants adults i la mediació cultural. *Quaderns d'Educació Contínua*, 31, 5-17.
- GALLARDO, P. & RUIZ, S.C. (2009). *La educación de las personas adultas en la comunidad. Redes asociativas y desarrollo*. Sevilla: Wanceulen.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (2014). *Els plans educatius d'entorn*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament.
- PUJOLÀS, P. (2010). No es inclusión todo lo que se dice que lo es. *Aula de innovación educativa*, 191, 38-41.
- UNESCO (2006). ¿Qué es educación de adultos? Responde la UNESCO. San Sebastián: Centro UNESCO de San Sebastián. Recuperat de <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001494/149413s.pdf>.